

DEO OPTIMO MAXIMO FORTUNANTE
ENODATIONEM 1647 21
LEG. XXI. ET XXII.
TIT. PANDECTARUM 22
POSTREMI,

Quæstionibus materiæ subjectæ
convenientibus illustratam, & ad disputandum

In Inclytâ Leucoreâ

Ex Decreto atq; Autoritate Amplissimi
Collegij Juridici propositam,

SUB PRÆSIDIO

HENRICI COSELII

de Pezlinovez J. U. D. Facultatis Juridicæ Assessoris
gravissimi, nec non Curia Electoralis Advocati Ordinarii,
Præceptoris, Promotoris atq; Affinis æternùm
venerandi.

Eruditorum Examinei subijciet

CHRISTIANUS KLENGEL,
Dresdensis.

Ad diem 15 Septembris. Februar
horis & loco consuetis.

WITTEBERGÆ,

Excudebat JOANNES RÖHNERUS, Acad. Typogr.

Anno 1647. 8

DEO OPTIMO MAXIMO FORTUNANTE

EVODATIONEM

LEG. XXI. ET XII.

TIT. PANDECTARUM

POSTREMI

Quarationibus materis subiectae

comparationibus illustrata & ad disputandum

in iuris legibus

Ex Decreto atq; Auctoritate Amplissimi

Collegij Juridici Proprietarii

SUB PRAESIDIO

HENRICI COSELLII

de iuribus J. U. D. Facultatis Juridicae Altorfensis

gravidissimi, nec non Curiae Electoralis Advocati

Praeceptoris Promoveus ad aliam rem

veniens

Eruditionis Eximiae Praesentis

CHRISTIANUS KLEINER

Didacticus

Abdormus in J. U. D. Altorfensis

hinc de loco contractus

in iuribus & doctrinae huiusmodi tractatus

WITTEBERGAE

Frederico Joanne Rönnebergae

Annus 1788

I. N. J.
LEX XXI.

*Non debet cui plus licet, quod minus est non lice-
re.] Cum hac regulâ concordat l. in eò. no.
in pr. ff. b. tit. c. cui licet. 53. de R. Jur. in 6.
& ipsa ratio naturalis hoc dicitur, ut ei cui
plus licet, utiq; liceat & id, quod est minus.
Ideoq; cui mandatum est ut centum aureis
emeret, ei mandatum etiam videtur mul-
tò magis, ut quinquaginta compararet. §. is qui exequitur 8.
Instit. mandat. Item ad duas res petendas procurator da-
tus, si unam rem petat, exceptione non excluditur, & rem
in iudicium deducit. l. ult. in fin. D. de procurat. Ei etiam
qui defendit eum, cuius nomine ipse non agit, liberum est
vel in unam rem defendere, quia in toto & pars contine-
tur. l. in toto. 113. D. b. tit. Qui igitur totum habet, par-
tem non habere non potest: qui totum petit, & partem
consequenter petit. Unde rei iudicatæ exceptio nocet,
cum pars in toto sit, eadem enim res accipitur, etsi pars pe-
tatur ejus, quod petitum est. Neq; interest utrum in cor-
pore hoc quaeratur, an in qualitate, vel in jure, l. si quis cum
totum. 7. in princ. D. de exc. rei jud. Itaq; ut in toto pars est,
ita & minus in eò, quod plus est. Qui ergò quod plus est
habet, quomodo potest id non habere quod minus est?
Ideo nemo qui actionem habet, exceptionem non habet.
l. invitus 165. §. 1. D. b. tit. Ex hac Regulâ Jcti manifestè
concludunt, quod argumentum à majori ad minus affirma-
tivè sumptum, validum sit & usitatum in jure Dd. in auth.
multò magis C. de SS. Eccles. sic etiam habet regula Canon.*

supr. cit. Cui licet quod plus est, utiq; licet quod minus est. Ex-
empla in jure occurrunt plurima, V. C. Si Pater potest oc-
cidere filiam adulteram cum adultero, in ipso flagitio de-
prehensos, multo magis licebit ei verberibus aut contu-
meliis eos afficere. *l. nec. in ea. 22. D. ad L. Jul. de adulter.*
Item qui invito alienare potest, multo magis iisdem &
ignorantibus & absentibus alienare poterit. *l. qui potest 26. D. b. tit.* Nam plus est, invito aliquo alienare posse, quam
absente & ignorante, quoniam absens forsitan alienationi
contra dicturus non fuisset. Et aliàs tritum est: Frustrà
expectari præsentiàm aut scientiam ejus, quo invito etiam
actus expediri potest. *l. aliquando 13 §. ult. D. ad SCtum Velle-
jan.* Eadem ratione, cui jus est donandi, etiam jus est ven-
dendi & concedendi. *l. cuius. 163. D. b. tit.* Plus enim est
donare, quod profusionem, & diminutionem quandam
Patrimonii continet. *l. filiusfam. 7. D. de donationib.* quam
vendere, quod administrationis & utilitatis est propter
pretium; *l. actionum. 25. §. actionum autem. 1. D. de O. & A.*
aut etiam concedere quod est amicitia, ut in commodato,
& precario. *l. 1. D. de precario.* alia exempl. videri possunt
apud Regulistas hic. E contra etiam regula hæc, à minori
ad majus, negativè procedit. Cui enim denegatur quod
minus est etiam quod plus est videtur prohiberi. *Exempla*
vid. in l. relegatorum. 7. §. potest alieni 22. ibi: Si cui honor
unus interdictus sit, non tantum eum honorem petere non potest,
verum ne eos quoq; qui eò honore majores sunt. D. de interdict.
& relegat. & l. qui indignus 4. D. de Senatorib. l. cui pacto 5. ibi:
etiam naturalem habet equitatem, ne scil. qui careret minoribus
fruatür majoribus. D. de servis exportand. & c. & deniq; in c.
cum illorum. 32. ibi: cum majora intelligantur illis prohibita,
quibus vetita sunt minora & c. x. de sent. excommunicat. Sed
de hoc argumentandi modò, à majori ad minus, & vice
versâ, à minori ad majus in enodat. *l. 110. D. b. tit.* plura subji-
ciemus. Fallit autem hæc Regula I. quando est facta di-
visio potestatis, secundum plus & minus. Tunc enim ille
qui

qui habet potestatem in eo quod plus est, non potest id quod minus est, cum alteri specialiter illud sit attributum. Sic Præses jus gladii habet, quod majus est, deportare tamen non potest, quod est minus *l. illicitas 6. §. penult. D. de offic. Præsid. l. 1. §. deportatos autem 3. D. de legat. l. 1. l. inter pœnas 6. §. 1. D. de interd. & relegat.* Cujus rei ratio sanè alia, haud dari potest quàm hæc: Magistratum ea quæ meri sunt Imperii jure Magistratus sibi arrogare non posse, nisi specialiter illa lege concessa habeat. *l. aut damnum 8. §. 1. D. de pœn.* Cum igitur Præsidi Provinciæ jus gladii atq; in metallum damnandi duntaxat nominatim concessum sit, ad jus deportandi certè, licet minus hoc sit, extendi ista potestas non potest; præsertim cum *Jctus indict 1. §. 1. D. de pœn.* jus gladii ita strictè accipiat, ut nec securi, nec laqueò, nec venenò nec quo alio modo, nec aliâ potestati Præsidi concessâ esse statuat. Ita etiam judex qui cognoscit de capite hominis, de re pecuniariâ aliquando cognoscere non potest. Exemplum habetur *in l. solemus 61. §. 1. D. de judiciis.* Ibi lafructulatore, potestas de re pecuniariâ inquirendi non datur, cum tamen eidem & conquirendi & persequendi latrones fuerit. *vid. Nov. 8. c. 13. N. 128. c. 21.* Perdit quoq; 2. Regula hæc officium suum in Individuis. Exemplum est in hereditate, quæ est res individualis. *Pompon. 8. in fin. D. de R. V.* Quamvis enim aliquis hereditatem adire vel repudiare possit; unam tamen partem adire vel repudiare non potest, *per text. in l. 1. & l. 2. D. de acquirend. vel amittend. hered.* Unde etiam heredi incumbit, ut aut in omne defuncti jus succedat, aut universum repudiet. *l. heres. 37. & l. cum hereditate 55. D. de acquir. vel amittend. hered. junct. l. quidam. elogio 20. ibi: ut vel omnia admittantur vel omnia repudientur. C. de jur. deliberandi Vid. Dec. & Regulist. hic.* Sed jam quaeritur:

Utrum Emphyteuta jus suum Emphyteuticum sine consensu domini donare possit?

In

In antecedentibus dictum est, quod is qui jus donandi habet, multò magis etiam jus vendendi habeat per *l. cuius 163. D. b. tit.* Cui tamen Regulæ maximè contrariari *l. fin. C. de jur. Emphytevt.* quidam Icti putant, quando jus Emphytevticum sine domini consensu vendi non posse, id ipsum tamen ex sententia Accursii (*in d. l. ult. ad verb. aliis vendere.*) quamvis domini consensus non interveniat, rectè donari posse concludunt. *Jas. in d. l. ult. n. 69. & 73. Bronch. évov. cent. 1. assert. 80. & alii quos recenset Jul. Clarus libr. 4. sentent. S. emphytevtis, quest. 15. n. 1.* Quapropter ad dissolvendum dubium hoc loco motum Dd. dando rationem diverfitatis, respondent. *vid. Fachin. lib. 3. contro. cap. 97. in pr. Philipp. Matth. hic. n. 12. & seqq.* Quam responsionem cum *Hornon. hic & aliis* non admittimus, quin potius Emphytevtam jus suum sine consensu domini neq; vendere, neq; donare posse, ob rationes sequentes existimamus. 1. Plurimum enim domini interest ut consensus ejus requiratur, primò ut sciat quis novus sit Emphytevta, deinde ut priusquam possessionem ei concedat, & eum de re Emphytevtica investiat, providere possit, ut non solum quinquagesima præstetur, sed etiam annuus ipse Canon Emphytevticus. *argum. l. 2. & l. 3. C. de jur. Emphyt. & cap. ult. x. de locat. & conduct.* Accedit etiam textus autoritas, & quidem in illis verbis: *Minimè licere Emphytevta sine consensu domini meliorationes suas aliis vendere, vel jus Emphytevt. TRANSFERRE.* Hoc verbum (TRANSFERRE) excludit certè etiam donationem, cum per eam jus Emphytevticum transferatur in donatarium. Et licet in venditione domino, propter pretii oblationem facienda est denunciatio, exinde tamen non sequitur, consensum domini requirendum non esse si Emphytevta velit jus suum donare. Quando enim venditur jus Emphytevticum tunc lex concedit domino emere volenti, prælationem. Quando verò aliter in alium transfertur sive per donationem, sive quemcumq; alium modum illud in alium Emphytevta transfert,

rat, translatio nisi consensu domini facta sit, rata non
erit, l. 3. d. tit. ibi: consentientibus dominis ad alios jus suum
seu Emphyteumata transferre. eò quidem minus, quod do-
mini interest scire quem deinceps habiturus sit Emphi-
teutam, num solvendo Canoni idoneus sit: cumq; lau-
dimium dominus propterea ab Emphyteuta novo acci-
piat, ut eum in possessionem rei Emphyteuticæ indu-
cat, facile intelligi potest, agendum prius cum domino
esse, ut eum cui Emphyteusis donata est, ad possessionem
admittat, sciatq; adversus quem deinceps actione in per-
sonam de Canone constituto experiri possit vid. Sichard.
ad d. l. 3. C. de jur. Emphyteut. n. 19. Bartol. in l. domus 71. S.
ult. D. de Legat. I. n. 2. Donell. libr. 9. Commentar. Jur. Civil. c. 14.
princ. alia causa est. Andr. Fachin. lib. 3. cap. 97. & libr. 6. contr.
jur. civil. cap. 98. Philipp. Matth. hic. n. 15.

Lex XXII.

In personam servilem.) Omnes homines aut liberi sunt
aut servi l. 3. D. de stat. homin. princ. Instit. de jur. personar.
Liberi dicuntur quibus naturali facultate licet face-
re quicquid lubet, nisi quid vi aut jure prohibetur
S. 1. Instit. d. tit. l. 5. D. eod. Servi autem sunt qui hanc
libertatem non sic habent, sed ex constitutione juris, al-
terius dominiò contrà naturam (quatenus scil. repu-
gnat conditioni, quam homo initiò habuit quasi ab ipsà
naturà quæ omnes liberos produxit, quo sensu etiam o-
mnes homines æquales esse dicuntur l. 32. D. d. tit. vid.
Reinhard. Bachov. ad S. servitus 2. Instit. de jur. personarum)
subiecti sunt. l. libertas 4. S. servitus 1. D. de stat. homin. Na-
tura enim servos nesciebat, cum jure naturali omnes
homines liberi nascerentur: sed ex bellis quæ jurisgen-
tium sunt, servitus est inventa, l. ex hoc jure 5. D. de J. &
Jur. Et capit hæc potestas homini in hominem primum
concedi à gentibus, locò beneficij, ut eos qui ex clade
superstites, in victorum potestatem venissent, humanita-
tis causà servarent, unde etiam servi à servando dicti
sunt,

B

sunt,

fiunt. §. servi 3. *Instit. de jur. personar. l. libertas. 4. §. servi ex eo 2. D. de stat. homin.* Servi autem aut nascuntur, aut fiunt: Nascuntur ex ancillis nostris: fiunt, aut jure gentium id est ex captivitate; aut jure civili; cum liber homo major viginti annis ad pretium participandum sese venundari passus est. *citat. §. servi. 4. Instit. de jur. person.* Causæ igitur servitutis sunt: nativitas de qua *in tot. §. 4.* Captivitas, ut scil. capti ab hostibus efficiantur servi *d. §. 4. l. 4. §. 2. D. de stat. hom.* Verum hæc quidem olim ita obtinebant: hodiè verò apud Christianos captivi in bellis nequaquam tales servi fiunt, quales olim fuere: nisi quatenus hoc jure contra immanissimos Turcas etiam nunc utimur; qui vicissim nostros, si quando capiunt, in durissimam inclementissimamque servitutem redigunt. *vid. Bartol. ad l. hostes. 24. D. de capt. & postlim. revers.* Quamvis inficiari non possimus adhuc aliquam saltem servitutem, vel servitutis imaginem quandam, quam nimirum Reges, Principes, ceterique Domini, hodie pro diversâ Germaniæ consuetudine, in rusticis, colonis adscriptitiis, & propriis hominibus habent; etiamnum in usu esse. Per ea quæ tradunt *Dd. ad §. præjudiciales 13. Inst. de Actionib.* id quod etiam ipsa experientia testatur. *vid. omninò Oldendorp. class. 3. art. 9. de agricolis, colonis, rusticis & censitis, usq. ad fin.* Venditio: Quando homo liber major 20. annis ad participandum pretium sese venundari passus est. *dict. §. 4. add. Exod. cap. 21. vers. 2. & seqq. Deuternom. 15. vers. 12.* Quem tamen modum abrogavit Leo Imperator *Nov. Const. 59.* Et denique quando quis propter crimen capitale per sententiam condemnatus est ad mortem: nam tunc servus pœnæ efficitur & libertatem amittit *l. qui ultimo 29. D. de pœn.* unde & testamentum facere non potest *l. ejus qui 8. §. si cui 1. D. qui testam. facere poss.* Secundum jus tamen novum nullus liber fit per sententiam servus pœnæ. *vid. Nov. 22. cap. 8. vid. omninò Dn. Carpz. in prax. criminal. part. 3. quest. 135.*

2. 3. & seqq. Retinetur enim matrimonium cum da-
mnato ad triremes, qui & suum peculium quoque ha-
bet, labore & industria sua in ipsis triremibus quasi-
tum de quo & testari potest. *Wesenbec in 20. de testament.*
& *qui testament. fac poss.* Hoc tamen sicco pede minimè
prætereundum est quod aliqui effectus (de quibus infra)
servitutis Romanæ hodiè etiam in delinquentibus re-
periantur, adeò ut restitutione omninò opus sit. *vid. l. 1.*
C. d. sentent. pass. & restit. Exemplum reperitur in seditio-
sissimis hominibus quæ in Comitibus Augustanis An. 1525.
& Spirensibus An. 1626. famæ & honoribus restituti sunt.
Recess. August. verba ita se habent: Vnd ist derhalben
weiter für gut vnd nothdurfft angesehen/ dieweil in jüngster
Aufspruhr: vnd empörung / so sich an vielen Orten im
Reich begeben haben/ etliche Vnterthanen wieder ihre Herr-
schafft vnd Obrigkeit empöret vnd abgefallen seyn / vnd
dardurch trefflich grosse Straffe verwickelt haben / auch zum
theil gar infames geachtet werden möchten. Vnd aber ders-
selben etliche als Richter / Vrtheilsprecher / vnd Zeugen/
sol anders Recht vnd Gericht widerumb gehalten werden;
von Hoben vnd Niedern Gerichten gebraucht werden müs-
sen/ daß dann von allen Ständen Ihren Vnterthanen / so
gedachter Aufspruhr verwandt vnd theilhaftig gewesen / vnd
von Ihren Herrschafften widerumb begnadet zu Hulden an-
genommen worden sind / zugelassen/ daß Sie vnangesehen
solcher ihrer verhandlung / an den Gerichten / als Richter/
Vrtheilsprecher / vnd Zeugen/ vnd sonst zu allen Rechtlichen
sachen unverwirfflich gebraucht werden / biß auff weitere
handlung / vnd nach beschluß gedachtes erstgewesenen
Reichstages ic. In recessu Imperij inter alia & hæc repe-
riuntur, verlic: Vnd wiewol der gemeine Mann &c. ibi:
So sol eine jede Obrigkeit macht vnd gewalt haben; Ihre
Vnterthanen so sich in Gnad vnd Ungnade begeben / vnd
gestrafft worden seyn nach gelegenheit vnd Ihrem gefallen/
widerumb in vorigen Stand / ihrer Ehren zu setzen/ zu quali-
ficiren vnd geschickt zu machen/ Rath vnd Gericht zu besitzen/

Herrschaft zu geben / vnd Armpf zu tragen / darzu Sie vnd
andere in ihren Anliegen vnd beschwerden / jederzeit gnädige-
lich zu hören / vnd nach gestalt der Sachen gnädiglichen vnd
forderlichen bescheid zu geben &c. Schneidv. ad d. S. 4. Inst.
de jur. personar.

NULLA] Servorum conditio eò tandem devenit,
ut pro nullis l. quod attinet 32. D. h. tit. pro mortuis. arg.
l. servitutem 209. D. h. tit. l. intercidit 59. in fin. ibid. quia
servitus morti assimilatur D. de condit. & demonstrationib. &
propemodum instar brutorum animantium habiti fue-
rint. vid. §. 1. Inst. de his qui sui vel alien. jur. Indeque fa-
ctum est, ut etiam eorum incapaces redditi fuerint
servi, quæ alioquin hominibus liberis de jure civili or-
tebant. Hinc neque testamentum condere l. filiusfam.
19. D. qui testam. facer. poss. neque testes esse l. quoniam 11.
C. de testib. neque iudices l. cum prator 32. D. de judic. neq;
tabelliones, l. generali. 3. C. de tabulariis neque alijs officiis
publicis fungi poterant d. l. cum Prator 52. D. de judic. l.
quid attinet 32. D. h. tit. neque etiam aliquid proprij habe-
bant, sed quicquid acquirebant, id omne ad dominos
non solum scientes, & ratum habentes sed etiam igno-
rantes atque invito pertinebat. §. in potestate 1. ubi
Schneidv. Instit. de his qui sui vel alien. jur. sunt & §. item no-
bis 3. Inst. per quas person. nobis acquiritur plura vid. apud
Philipp. Matthai hic n. 8. & seqq. Unde præsens regula quo-
que nata est, quâ obligationis vinculum à servo re-
moveretur. Quam tamen sub distinctione intelligendam
esse demonstrabimus.

Cadit Obligatio.] Obligatio n. alia est civilis, alia natu-
ralis, alia mixta. vid. enodat. l. 14. h. t. Naturalis obligatio
dicitur non à naturâ nobis cum bestijs cõmuni, sed à na-
turâ humana seu rectâ ratione, quæ honestû ab inhone-
sto secernit, & in solo æquitatis vinculo consistit. Cum

igitur hæc obligatio solò æquitatis vinculo sustineatur,
rectè etiam in servum perinde, ut in hominem liberum
cadit, quia jure naturali omnes homines liberi atque
æquales censentur. *l. quod attinet 32. D. h. tit.* Eo etiam
jure omnes, & uno naturali nomine appellabantur ho-
mines, & liberi nascebantur *l. manumissiones 4. D. de l. &
Jur.* & (ut Ictus Tryphoninus in *l. si quod dominus 64. D.
de condict. indebiti*) libertas naturali jure contingitur do-
minatio ex gentium jure introducta est. Unde sequitur,
ut, servis naturaliter obligentur, adeoque quod manu-
missi solverint non repetant velut indebitum. *l. si tuo
servo 83. D. de resolutionib.* & vicissim alios obligent: adeo-
que si servo, qui meus aut alienus erat, post a manu-
messo, vel alienato ex mutui aliavè aliquà causa sol-
vam, ut rectè solvam ac liberer *l. quod servus 34. D. de so-
lutionib. l. servi ex delictis 14. D. de Obl. & Act.* & quamvis
existimans me ei aliquà teneri actione, solvero, tamen
repetere non possim, velut indebitum per conditio-
nem, quia naturale debitum agnovi. *l. si quod dominus 64.
D. de condict. indeb.* Excipiuntur tamen nonnulli casus
quibus servi nec naturaliter quidem obligantur, quos
recentet *Cujac. libr. obs. 8. cap. ii. V. C.* Si servus pro a-
lio extrà causam peculiarem, vel non in rem domini
intervenerit, ne naturalis quidem obligatio inde nasce-
tur, & propterea soluti condictio erit, neque in domi-
num de peculio actio dabitur *l. licet tamen 3. §. Si filius-
famil. 5. ibi: Si igitur quasi intercessor servus intervenerit
non rem peculiarem agens, non obligabitur dominus de pecu-
lio. l. non solum 49. §. si ignorante me 1. D. de peculio. l. servus in-
scio domino 19. cum l. sequent. D. de fidejussorib.* Si ex promit-
sor extiterit, si arbitrium compromiserit, si jusjuran-
dum derulerit in judicio & alter juraverit, si promiserit
judicio susti, ne naturaliter quidem obligatur *§. præterea
3. vers. non idem jur. est. Instit. quib. mod. tollitur oblig. l. in
persona 30. §. qui pecuniam 1. vers. quod si qs. fidejussor D. de
pactis*

paētis. d. l. licet 3. §. si filiusfam: i. D. de pecul. l. si servus 9. D. si quis cautionib. in jud. sist. causa &c. vid. Cujac. loc. supr. cit. Delicta quod attinet ex ijs servos obligari constat naturaliter & civiliter. l. servi ex delictis 14. D. de O. & A. Jura enim à quovis exigunt ne delinquant: unde etiam LL. quæ delictis positæ sunt, omnes omninò homines ligant. l. 2. D. de LL. Et quamvis videatur dicendum, quod servi ex delictis naturaliter obligari non possint, propter defectum consensus, ex quo obligatio naturalis oritur. gloss. in §. jus autem gent. 4. vers. penè Inst. de I. N. G. & C. attamen contrarium statuendum est, præsertim cum gloss. opinio (quod ad obligationem ex delictis proveniente[m] attinet) ferè uno ore à Dd. reprobata sit. vid. l. 1. D. de furt. & §. 1. Inst. de Obligat. quæ ex delict. nasc. ubi dicitur. Furtum jure naturali prohibitum. & Dd. in l. ex hoc jure 5. D. de J. & Jur Ubi etiam in delinquente consensum esse affirmant, cum delinquendo voluerit se ad pœnam delicti obligare per l. Imperatores 34. ibi: omiſſa enim ipsius cause inquisitione, ipse de huic pœna subdidisti D. de jur. Fisci. & arg. N. 7. c. quia vero Leonis. 5. ibi: videmus autem quosdam sic amatores periculi constitutos, ut præsumant, ad ea, quæ interdita sunt accedere, & circumventionem facere legibus, ex voluntate, & præsumptione quam habent. &c. Constat præterea delinquentem ex aliâ ratione teneri. Obligatio enim naturalis non solum oritur ex consensu sed etiam ex naturali æquitate juris gentium, adeò ut deficiente consensu, quotiescunq[ue] naturalis æquitas suadet quem obligari. vid. Paul. de Castr. in d. l. ex hoc jure 5. D. de J. & J. arg. l. cum amplius 84. §. 1. D. h. tit. Hinc etiam dicitur obligatio ex sententia condemnatoriâ nasci, licet condemnatus non consentiat cum judicium reddatur in invitum. l. inter stipulationem 83. §. 1. D. de V. O. Ex illâ scilicet æquitate juris gent. quæ vult Magistratibus obtemperandum esse. l. veluti 2. D. de

de J. & Jur. vid. Dd. ad L. Julianus 60. D. de condict. inde-
bit. Subest ad huc quoque alia ratio, quæ desumi po-
test, ex illâ æquitate naturali vel juris gentium, prohi-
bens delicta, & dictans neminem lædendum esse,
alias n. societas humana humana vix consistere posset.
text. not. in l. si à reo 70. §. id quod §. ibi: nam pœnas ob
maleficia solvi, magna ratio suadet. D. de fidejussorib. l. si
unus 27. §. parta 4. ibi: expedit enim furti vel injuriarum
pœnam. D. de pactis. l. ita vulneratus §. S. estimatio 2.
vers. quod si quis absurde ibi: cum nec impunita maleficia
esse oporteat &c. D. ad L. Aquil. l. si operis 14. ibi: cum
non remitti pœnam facile, publicè intersit, ne ad maleficia
temerè quisquam profiliat. C. de pœnis. l. quicumque in hac
sacra. 8. §. universi 3. vers. si verò ignorante, ibi: & in pœ-
nam suam & in aliorum coercantur exemplum &c. C. de
heret. & Manich. Notandum tamen probè est: quod
licet servi ex delictis non naturaliter modo sed civi-
liter quoque & sic efficaciter obligentur, conve-
niri tamen cõ nomine vix possunt, cum adversus
dominos ipsorum actione noxali, ob delicta ejusmodi
commissa, rectè agatur. l. 1. & tot. tit. D. de noxalib.
Actionib. Judicia enim & lites duntaxat, inter homi-
nes liberos exerceri, manifestum est. ex l. servus 19. D.
de fidej. l. vix certis 53. D. de judic. Quod igitur Jctus
Ulpianus hic indistinctè ait, in personam servilem
nullam cadere obligationem, hoc idem ille, Ulpianus
in d. l. servi 14. D. de G. & A. ita distinguit, ut servi ex
delictis quidem obligentur, & obligati remaneant
si manumittantur. Ex contractibus autem CIVI-
LITER non obligentur, sed naturaliter saltem &
obligentur & obligentur. Hæc Regula itaque acci-
pienda est de obligationibus, quæ ex contractu oriun-
tur sive Civiles sint sive prætorix, quæ & ipsæ in per-
sonam servilem non cadunt l. tutelæ. 7. §. 2. D. de ca-
pit. minut. ut sententia sit: In personam servilem
nulla

nulla cadit oblegatio, scil: Civilis vel Prætoria, quæ
ex aliquo contractu oritur. Igitur si quis servo
pecuniam credidit, aut fundum vendidit locavitve
servus non obligatur civiliter, & propterea ob defe-
ctum civilis obligationis conveniri non potest in ju-
dicio actione venditi vel locati. *l. nec servus 4. D. de
pecul. l. servus in judicio 6. C. de judic.* Cum obligatio
civilis quæ videlicet juris necessitate quempiam ad
quid dandum vel faciendum adstringit *l. 3. in princ. D.
de O. & A.* servos non teneat quia pro nullis habentur
l. quod attinet 32. in fin. D. h. tit. Mortuis compa-
rantur. *l. servitutem 209. D. eodem.* de quibus supra.
add. Petr. Fabr. hic. Ratio autem differentiæ inter con-
tractus & delicta hæc est, tum quia in contractibus
res versantur, quas nullas habet servus, tum quia in
rebus spectatur dominium vel obligatio, quæ sunt ju-
ris civilis: in delictis tantum corpus & voluntas, quæ
sunt naturalia, rectè etiam ea servus habet. Unde
fit quod servus ex crimine teneatur in pœnam, si mo-
dò talis est quæ in eum cadere potest, ut est ultimum
supplicium. Cum verò bona non habeat, in eum
etiam pœna publicationis bonorum, quemadmodum
nec relegationis aut deportationis (quia non est civis)
cadere vix potest. Sed hæc modernis temporibus exi-
guam utilitatem habent, cum hujusmodi servilis con-
ditionis homines Germania nostra exceptis quibusdam
locis, haud agnoscat.

§. I.

Generaliter probandum est ubicunq; in bonæ fidei judiciis]
Judicium aliud est bonæ fidei, aliud stricti juris, aliud ar-
bitrarium. Bonæ fidei est, ex cujus natura judici permis-
sum est statuere, quod ex bono & æquo sibi videtur. Stri-
cti juris est, in quo judicis potestas est limitata, & stricto ju-
re

judicatis decedens, præstare parti adversæ cogitur. c. à ju-
dicibus 2. quest. 6. avtb. decernit. c. de recept. arbitr. Nov. 32.
c. quia multa 11. Unde & judices compromissarii appel-
lantur l. Prator. 4. D. de tutorib. & curatorib. dat. ab his. & c.
l. penult. D. de judic. quorum sententia laudum vocatur,
eine Weisung/ ein Urtheil der Willkührlichen Richter. Qui-
dam ex nudo consensu, absq; jurejurando vel pœnæ pro-
missione. l. penult. c. de recept. arbitr. l. ult. c. ubi & apud
quem cognitio in lege restit. Possunt autem arbitri esse cu-
juscunq; dignitatis homines l. Labeo ait. 3. §. Traitemus de
personis 3. l. Pedius 7. in princ. D. de recept. arbitr. sive sint Pa-
tres sive Filii fam. l. sed & filius. 5. Laici sive Clerici. c. per-
tuas 9. c. exposita n. x. eod. Mynsing. cont. 2. obs. 67. unus vel
plures. l. item si unus 17. §. item si plures. 2. §. si in duos. 5. l.
diem proferre 27. §. si plures 3. D. dict. tit. Si tamen plures ar-
bitri fuerint & diversas sententias dixerint ei sententiæ sta-
tur cui major pars consentit. d. l. 27. §. si plures 3. D. de eod.
Compromittere quoq; possunt seu arbitros eligere omnes,
qui liberam rei suæ administrationem habent, & qui tran-
sigere possunt: non solum partes principales, verum etiam
tutor, curator, & procurator habens ad hoc speciale man-
datum, vel generale cum liberâ bonorum administratione.
Bartol. in l. procurator. 63. & in l. mandato generali 60. D. de
procuratorib. Dd. ad l. si procurator 10. c. eod. tit. tam filii quàm
Patres fam. l. licet 3. §. sed si solius 9. §. 10. ff. de pecul. In omni-
bus etiam communis regulariter compromitti potest in
arbitros l. de rebus 4. D. de recept. arbitr. exceptis causis cri-
minalibus, de quibus publicum judicium est constitutum,
& matrimonialibus, causæ liberali, & restitutione in inte-
grum. l. non distinguemus 32. §. Julianus 6. & 8. l. de liberali 7.
D. de recept. arbitr. Marant. in specul. aureo part. 6. de compro-
miss. n. 14. alimentis. Jason. in leg. de alimentis in princip. D. de
transaction. rebus alienari prohibitis vid. l. 32. D. de recept.
arbitr. De eis item rebus & rationibus controversiis judi-
care arbiter potest, quæ ab initio fuerunt inter eos qui
compromiserunt, non quæ postea, supervenerunt. l. de eis

46. D. eod.

46. D. eod. in re quoq; sua nemo arbiter esse potest. l. penult.
eod. Omnis autem tractatus ex ipso compromissio sumen-
dus est. Nec enim aliud illi licebit, quam quod ibi ut ef-
ficeret cautum est. Non ergo quidlibet statuere arbiter
poterit, nec in qua re liber, nisi qua de re compromissum
est. l. non distinguemus 32. §. de offic. D. dict. tit. vid. Freig. in
w. ibid. Wesenb. eod. Pac. Isagog. Emeric. à Rosbach. in prax.
civil. tit. de arbitris & arbitratoribus. 6. & Dd. ibid. allegatos.

Domini vel procuratoris] Quoties conditio confertur,
in domini vel procuratoris ejus arbitrium, in judiciis scil.
boni fidei is adhibere debet in judicando boni viri arbitri-
um, quod ex bona fide proficiscitur, quod scil. quis in rebus
suis faceret, vel quod vellet sibi fieri. Dec. hinc. bona fides e-
nim exigat, ut tale praestet arbitrium, quale bono viro
convenit, quia ut actus valeret potius quam periret placuit
veteribus, conditionem magis in boni viri arbitrium col-
latam videri, quam in plenum, merum & liberum arbi-
trium. Quid si in extranei conferatur arbitrium? Distin-
guendum est: Utrum generaliter in alicujus incerti arbi-
trium, an in Titii vel Seji collata fuerit conditio. Nam
illo casu, si merces promissa sit generaliter, alieno arbitrio
locatio & conductio contracta non videtur, l. si merces in
princ. 25. D. Locati. At hoc casu, puta quando societas me-
cum coita est ex his partibus, quas Titius arbitratus fuerit,
vel ita, ut Titius communis amicus partes societatis consti-
tueret, arbitrium Titii, Proculus ait, ad boni viri arbitra-
tum redigi debere quamvis nominatim persona sit com-
prehensa, cujus arbitrato fiat: eo magis, quod iudicium
pro socio est bonae fidei. l. societatem 76. & l. in proposita 78.
D. pro socio.

Ejus conditio pro boni viri arbitrio hoc habendum esse.]
Haec de arbitrio pleno, nunc de boni viri arbitrio di-
cendum est. Arbitrium boni viri personam egredi po-
test, quamvis certa persona sit in quam collatum est, dum
enim personae nomen additur non tam personae quam

æquitatis nomen addi videtur. Si igitur contra æquita-
tem ab ipso statutum fuerit, alium adire licet. *l. ult. D. rem
pupill. salvam for. l. si societatem 6. D. pro socio.* Exemplum
hujus regulæ notabile reperitur in *l. 7. D. de contrahend. empt.*
V. C. Titii Procurator Mævio servum vendidit, hâc condi-
tione, si servus rationes domini arbitrio reddidisset: si do-
minus nolit rationes accipere, nihilominus conditio habe-
bitur pro impletâ, & poterit Titium emptor ad servi tradi-
tionem compellere. Quod si dixerit quis conditionem
ipsius arbitrio permissam esse respondebitur ex hâc re-
gulâ, permissam quidê esse illam conditionem arbitrio Ti-
tii, sed non mero, pleno, personali & libero, verum boni
viri, Titius enim in culpa est, quo minus conditio implea-
tur & arbitrium fiat. Et subjungit Jctus; *Placuit itaq; ve-
teribus magis in boni viri arbitrium eam collatam videri, quàm
in domini.* Eodem modo si in lege locationis dictum sit,
ut arbitrato domini, opus approbetur, perinde erit ac si bo-
ni viri arbitrium comprehensum fuisset. *l. si in lege 24. D.
Locati.* Item si inter socios convenerit, ut alter eorum
partes lucri constitueret tota ea res ad boni viri arbitrium
est redigenda, & habenda est ratio operarum pecunia-
rumq; in societatem collatarum. *l. societatem 5. D. pro socio.*
Potest hujus regulæ exemplum, ob favorem & mentem te-
statoris, & in legatis dari, ut si in legatis arbitrio alterius
quid legatum fuerit, ad viri boni arbitrium redigendum est
V. C. *Lego tibi decem annua, quæ Titio visa fuerint tibi
tradenda l. 3. ff. de annuis legat.* Lego tibi dotem arbitrio
tutoris. Hic certè tutor non pro lubitu, sed officio
boni viri fungi & arbitrari debet. *l. 43. D. de legat. III.*
Ita etiam si testator dixerit: *Sticho libertatem dato si
volueris. Siquidem totum in libertate heredis posuit,
non valet fideicommissum hoc. In dubio tamen debe-
tur libertas, heredi enim arbitrium tanquam bono viro
datum arbitramur. l. fideicommissario. 46. D. de fidei-*

commissar. libert. vid. Petr. Fabr. Philipp. Matth. Hippolit.
à Collib. Neldel. & alii Regulist. hic præ cateris Bronchorst.
centuria 2. évart. 50. ubi contraria resolvit. Adverten-
dum autem hic est, quod Jctus hæc procedere dicat
in bonam fidem judicis. In strictis enim judiciis vel
contractibus, arbitrium strictè sumitur, & à personâ
ejus cujus arbitrium incertum est, recedendum non est.
l. si quis arbitrata 43. in fin. D. de V. Obl. quia in his ar-
bitrium non semper pro arbitrio boni viri accipitur,
sed tum demum, si ipsorum contrahentium arbitrium
electum sit. vide l. 3. C. de dot. promiss. l. si
libertus 30. D. de oper. libertor. l. cum post
69. §. gener. D. de ju-
re dot.

C 3 Addi-

Additamenta.

1.

Absolutus à Banno, non solum bonis verum etiam famæ & honoribus regulariter restituitur. *Gail. de P. P. libr. 2. cap. 19.*

2.

Fiscus, sicut minor XXV. annis, in integrum non restituitur. *Fachineus lib. 9. cap. 80.*

3.

Compromissum, socij nocet socio. *Pac. cent. 3. évant. quest. 18.*

4.

Prælati de rebus Ecclesiæ, sine consensu capituli sui, compromittere non potest. *Speculat. tit. de Arbitr. §. restat. circ. fin.*

5.

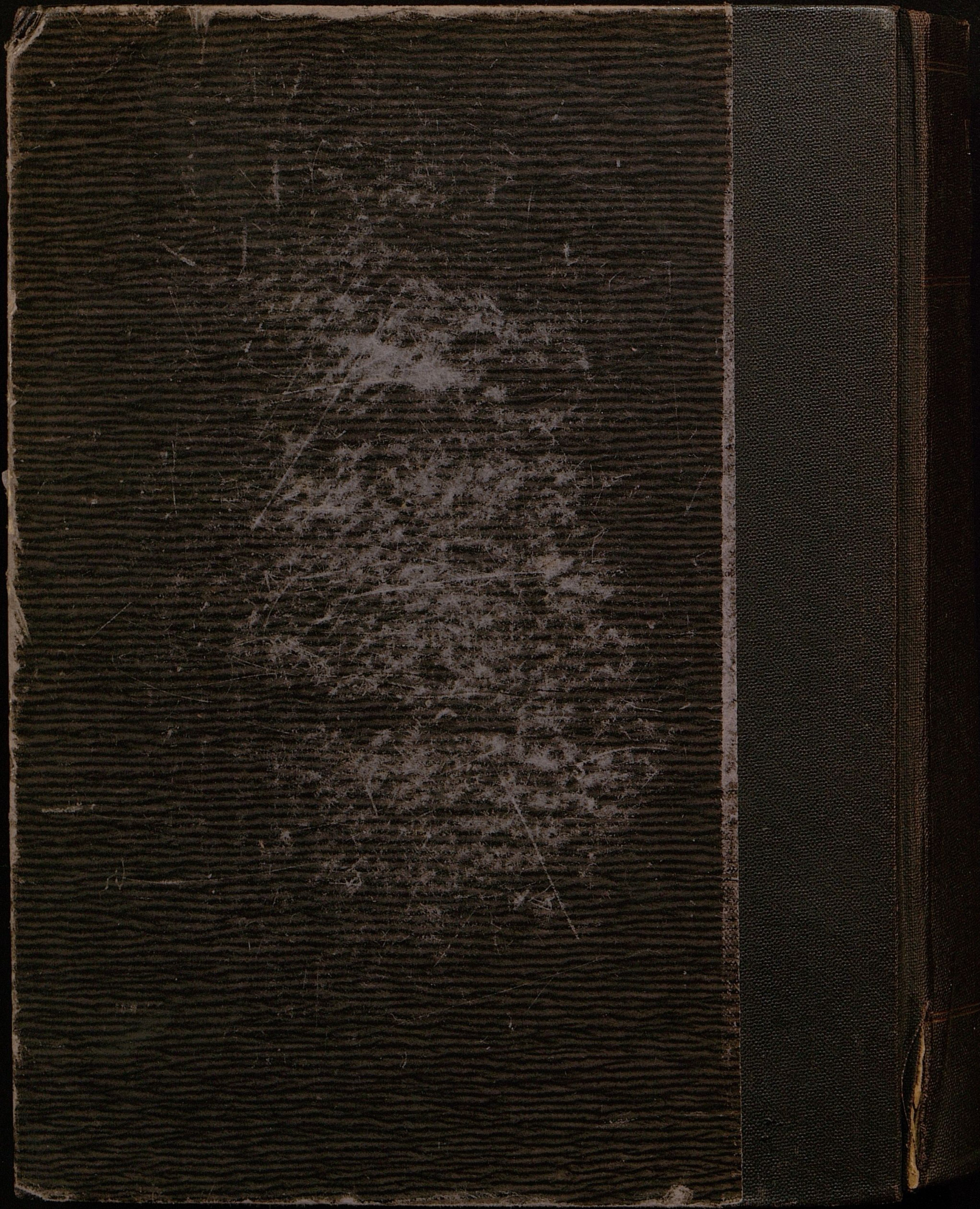
Reductio ab arbitrio boni viri, coram iudice ordinario petenda est. *Myns. cent. 2. obs. 61.*

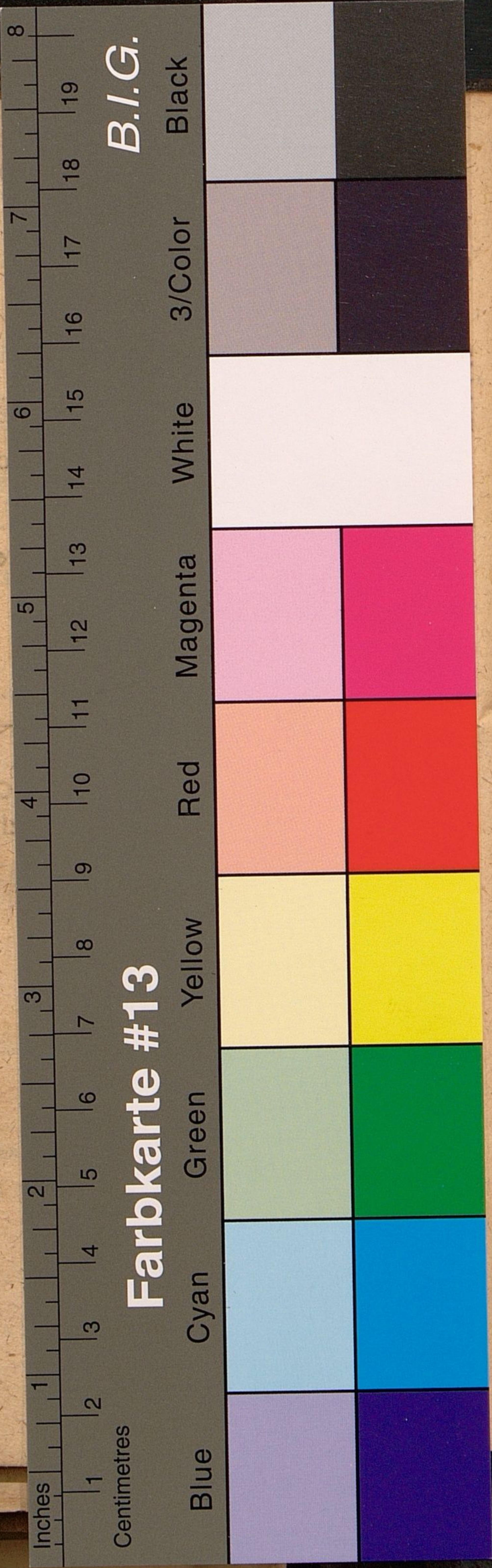
Ad

X 2615918

VJ 17

DEO OPTIMO MAXIMO FORTUNANTE
ENODATIONEM ¹⁶⁴⁷ ²¹
LEG. XXI. ET XXII. ¹²
TIT. PANDECTARUM ²²
POSTREMI,

Quæstionibus materiæ subjectæ
convenientibus illustratam, & ad disputandum

In Inclytâ Leucoreâ
Ex Decreto atq; Autoritate Amplissimi
Collegij Juridici propositam,
SUB PRÆSIDIO

HENRICI COSELII
de Pezlinovez J. U. D. Facultatis Juridicæ Assessoris
gravissimi, nec non Curia Electoralis Advocati Ordinarii,
Præceptoris, Promotoris atq; Affinis æternùm
venerandi.

Eruditorum Examine subiciet
CHRISTIANUS KLENGEL,
Dresdensis.

Ad diem 15 Septembris. Februar
horis & loco consuetis.

WITTEBERGÆ,
Excudebat JOANNES RÖHNERUS, Acad. Typogr.
Anno 1647. ⁸

